

L'AMBIENT MUSICAL DE LA BISBAL ARISTOCRÀTICA SETCENTISTA

.....

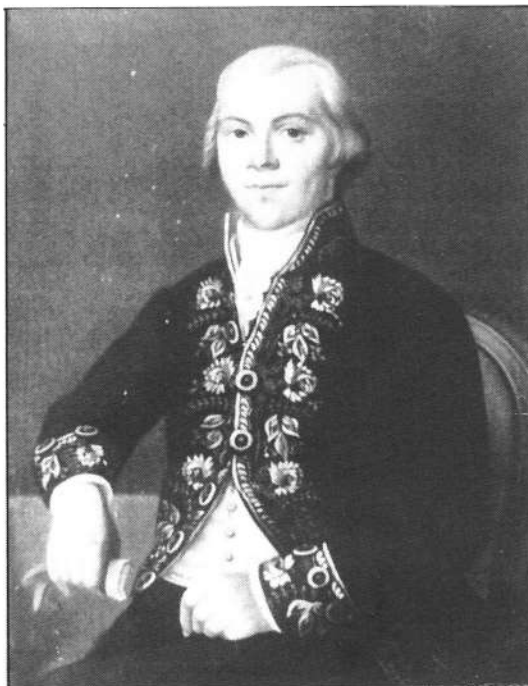
UNA CRÒNICA I ALTRES NOTÍCIES

Diverses vegades ja he explicat el fet musical a la Bisbal del segle XVIII. En els llibrets programa del nostre Aplec de la Sardana dels anys 1986, 1987 i 1989 vaig escriure sobre composicions musicals religioses, les cobles i balls populars i els concerts, saraus i "serenades" de les cases de la noblesa bisbalenca d'aquell temps.

Aquest any insisteixo en aquest darrer tema. Potser per les moltes més notícies que en tenim... potser per retratar millor la societat d'aquell segle... potser per remarcar la manera de fer i de viure de l'estament nobiliari que pesava molt en la vila setcentista... potser per il·lustrar més el sistema classista, tancat i excloent de les classes altes de la Bisbal de l'Antic Règim... En tot cas l'article ha de ser per completar el meu escrit "La música i l'aristocràcia bisbalenca del set-cents" publicat el 1989.

Fa molts anys va arribar a les meves mans una "crònica" que per a mi va ser valuossíssima perquè m'ajudava en les meves recerques documentals del segle XVIII, sobretot des del punt de vista costumista d'aquella centúria bisbalenca encara força desconeguda pels historiadors.

Es tracta d'una recopilació d'unes cartes que una noia de nom Ramona enviava als seus pares que residien fora de la Bisbal. La damisel·la va viure tot un any (el 1792)

Els cavallers setcentistes vestien amb molt luxe: perruca empolvorada, casaca brodada amb flors, camisa de coll alt i puntes, calces i mitges de seda, sabates de taló amb sivella de plata i guants. Retrat a l'oli del noble bisbalenc de finals del segle XVIII Francesc Maria de Batlle i de Marimon, conservat pels seus descendents. (Foto: Jofre Ferrer).

a casa del seu oncle Benet de Marimon i de Vilossa per refer-se d'una malaltia. La convalescent escriu amb molt detall tot el que passa aquell any, principalment l'ambient familiar. Que una noia de la noblesa d'aquell temps –normalment només educades per a la música i les labors– escrivís tan bé degué plaure a Marimon que va tenir la paciència de recollir les missives de la seva neboda en un *Codern ahont son escritas las cartas de Ramona ma naboda en lo temps se restauraba de unas febras malignas en la casa Vilossa de ma heretat de la vila de la Bisbal lo any 1792*.

D'altra banda algunes notícies que ens han arribat ens fan conèixer l'existència a la Bisbal de francesos expatriats en aquest mateix any, 1792. Com que eren dels estaments clerical, nobiliari i burgès, sumats a les famílies de la noblesa i de l'alta burgesia local i als nombrosos capellans de la comunitat de preveres i frares del convent donen un caire encara més accentuat de la vila levítica i aristocràtica que ja tenia la Bisbal.

Tost participaven en la vida social de la població, en les festes, saraus i vetllades musicals que s'organitzaven als casals senyorials i a les funcions solemnes de les esglésies en les quals no hi mancava mai la música.

ELS EXPATRIATS PROVINENTS DE FRANÇA

L'any 1792 hi ha instal·lats a la Bisbal grups de persones fugitives de la França revolucionària, que s'escapaven de les persecucions i gairebé segur de *madame guillotine*. La majoria són capellans, algun burgès ric, probablement compromès amb el règim monàrquic, i bastants nobles, militars o no.

Damisel·les amb espectaculars perruques i cavallers a la moda participant en jocs de galanteig, en un sarau aristocràtic barceloní, com els que tenien lloc en les festes de l'alta societat de la Bisbal del segle XVIII. (Dibuix de Manuel Tramulles, publicat a *Història de la literatura catalana*, vol. IV).

Pel que fa als capellans hi ha un *Catálogo de los presbíteros franceses que con motivo de las Revoluciones ocurridas en aquel Reyno desde el año 1789, hasta el presente de 1792, se refugiaron en este obispado de Gerona, en los años 1791 y 1792...*, que tenia entre els seus papers l'historiador Joaquim Botet i Sisó. Els residents a la Bisbal són:

Jean Duclaux, de Nissan (arquebisbat de Narbona)
Esteve Claret, rector de Narbona
Joseph Ruanet, canonge de Narbona
Josep Oliva, canonge de Narbona
Pierre Ruanet, rector de Narbona
Joan-Francesc Oliva, beneficiat de Narbona
Francesc Escapa, rector de St. Feliu de Mont
Pierre Calandiere, de Rigordà (Elna)
Raphaël Valette, rector de Brullà (Elna)
un canonge, de Cornellà (Elna)
Geroni Salvà, canonge de Perpinyà
Pierre René, beneficiat de la catedral de Perpinyà

En el *Codern...* Ramona, neboda de casa Marimon, fa una relació de les famílies que s'hostatgen a la casa pairal del seu oncle o en masos i cases de la seva propietat:

Thibaut de Saint-Denis, noble,
la seva muller Charlotte-Marie,
llurs fills Marie-Josephine i Benoit,
dues criades i el cotxer.

Théophile de Rochefort, noble,
la seva muller Josephine-Caroline,
els seus fills Pierre, Joseph i Henri,
una criada, un criat i el cotxer.

Etiénne-René Laval, comerciant ric,
l'esposa Antoniette,
i els fills Emille i Louis.

Charles Dupont, fabricant de roba,
les seves filles, Thérèse i Juliette,
i un criat.

François Durant, banquer,
la seva muller Marguerite,
el seu fill Georges,
una criada i el cotxer.

Phillip Tonneur, banquer,
el seu fill Marcel,
i una criada.

Joseph Battelet, hisendat,
la muller Madeleine,
un cotxer i una criada.

Viu també a la casa principal dels Marimon una senyora molt gran que anomenen "madama la marquesa" amb dues criades i el cotxer.

El batlle Antoni Marcer fa una *Relación de los franceses emigrantes avecindados en la villa de la Bisbal durante las turbulencias de Francia, año 1792*, publicada en part per l'historiador de l'Empordà Josep Pella i Forgas:

François-Maurice de Boyer, canonge i vicari general d'Albí

Pierre de la Calprada, canonge

Adrien de Vecian, tinent d'artilleria

Jacques de Lauret, comandant d'infanteria

Marc-Gerard de Barri, tinent del regiment de Normandia

Thomas, comte de Bertier, els seus fills i criats

François-Humbert de Lavergne, cavaller de Cerval, mariscal de França

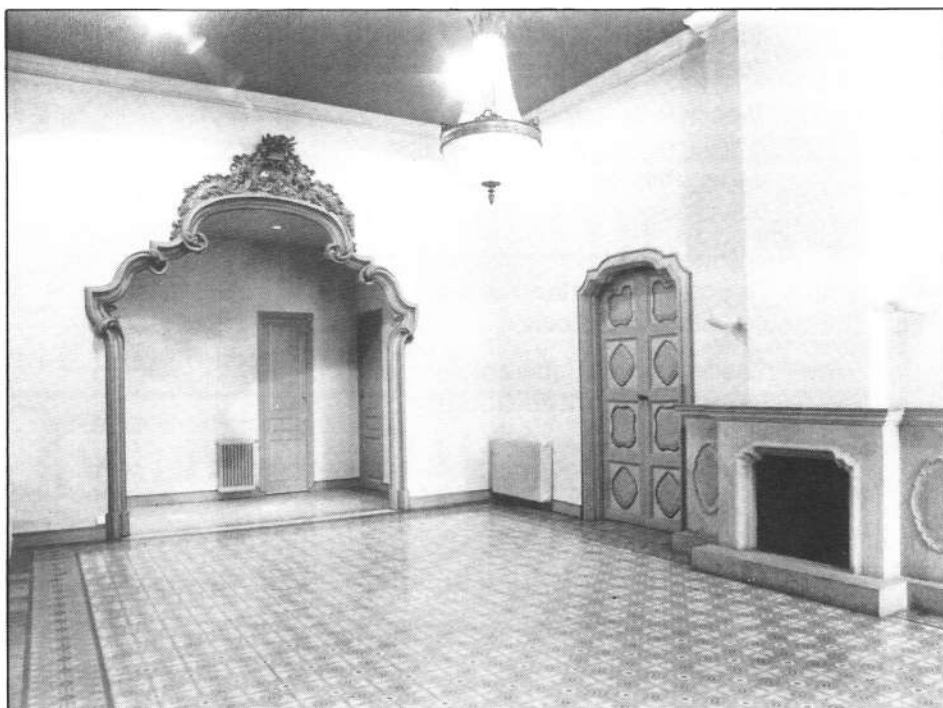
Leonard-Pierre, comte de Montalembert i els seus criats

Gerard, comte de Laborie de Champagne, mariscal de França, ajudant general de

l'exèrcit de Sa majestat Cristianíssima Lluís XVI, la seva muller la vescomtessa

Marie-Henriette de Segur, els seus fills i criats, etc.

Quan es va declarar la Guerra Gran (1793-1795) entre el rei espanyol Carles IV i la República francesa, els oficials militars francesos expatriats es van enrolar en uns

Part de la gran sala del casal dels Miquel, barons de Púbol, avui sense mobles, que en la seva millor època lluïa un magnífic parament i on es celebraven saraus i concerts, molt concorreguts per l'aristocràcia bisbalenca del set-cents. (Foto: Magí produccions).

cossos de l'exèrcit formats per súbdits francesos reialistes per lluitar al costat de les tropes espanyoles contra els exèrcits dels revolucionaris gavatxos. Pel que fa als de la Bisbal, alguns van anar al regiment anomenat *Royal Roussillon*. Les dones, els fills petits i els criats sembla que van restar a la Bisbal ja que l'any 1794, en plena guerra, hi va morir un dels criats del comte Gerard de Laborie.

Però quan es signà l'armistici entre els dos estats (Pau de Basilea, 1795), aquests emigrats molestaven als ulls dels governants francesos, per això es van dissoldre els regiments d'estrangers, se'ls va destinar a regiments espanyols i se'ls allunyà de les fronteres amb França. Es van enregistrar els seus noms a *Oficiales de los extinguidos cuerpos de Emigrados que se destinan a los Regimientos de Cavalleria y Dragones por Real Despacho de 11 de Junio de 1796*. Per exemple, el comte de Montalembert, un dels que s'havia refugiat a la Bisbal, és destinat al Regiment de Lusitània de Dragons, a Extremadura, el 14 de juny de 1796.

LA FESTA MAJOR D'UNA FAMÍLIA ARISTOCRÀTICA DEL BARROC

Segons les notícies que tenim de com la família Marimon va celebrar la Festa, del 1792, per la petita crònica que en fa Ramona, la neboda de Benet de Marimon, el matí del 15 d'agost era un d'aquells dies en els quals els membres de la família s'aixecaven aviat. És clar, tant les dones com els homes havien de fer els preparatius i vestir-se amb les millors gales; tota una càrrega de vestits, joiells i perruques empolvorades, per anar a missa major, l'ofici solemne de l'església parroquial. Els cotxers portaven les dones amb els dos carruatges destapats que tenia la casa. Els homes hi anaven a peu.

L'església estava adornada amb tapissos que representaven escenes de la vida de la Mare de Déu sobre uns domassos penjats de les balconades o tribunes i del cor i lluint tota la lluminària possible. Amb l'assistència de la comunitat de preveres i els capellans expatriats presidits tots pel capellà major, es va celebrar la missa en honor de l'Assumpta. La capella de música amb acompanyament d'un conjunt d'instruments va cantar una missa del compositor bisbalenc *el licenciado Beyres*, molt solemne i difícil.

Després de la celebració religiosa les famílies de l'alta societat van anar, com tots els diumenges i festes, a passejar per l'únic "passeig" que tenia aleshores la Bisbal: el carrer Ample, la millor realització urbanística d'aquest segle XVIII. Fins a l'hora de dinar....

L'àpat festamajoner va reunir molts convidats familiars i amics residents fora de la vila. Les verdures estofades i l'aviram rostit van ser-ne els plats forts.

A la tarda van tornar a anar a l'església per assistir al cant solemne de les vespres i la interpretació per la capella de música, els solistes, l'orquestra i l'orgue de l'oratori dedicat a Santa Maria del compositor bisbalenc Manuel Tomàs i Maymí. La prèdica del pare guardià del convent de St. Sebastià fou molt edificant i va tractar de la glòria de Maria pujada al cel per una munió d'àngels i coronada reina.

Tot seguit es féu una processó en la qual hi desfilaren uns personatges representant els misteris de l'Assumpció de Maria al cel i el lliet de Nostra Senyora morint-se, que guarnien cada any les senyores pabordesses de la confraria del "Sant Sepulcre de Maria i els Sants Apòstols". La processó va ser molt llúida, amb tots els homes vestits de gala portant ciris i atxes, dues cobles de música, les danses dels gegants i l'àliga i tots els capellans i els frares del convent. Les dones la van veure al carrer Ample des d'un dels balcons de casa el senyor Galtero, que estaven coberts de domassos blaus (la "cronista" precisa que els vermells els posen per al Corpus, els negres per al Divendres Sant i els grocs per a la processó del Roser. A casa dels Marimon no en tenen perquè per allà no passen processons).

A continuació hom va assistir a un concert que van oferir els barons de Púbol, al seu casal de la plaça, embolcallat d'una calor impressionant. La sala principal dels Miquel lluïa tota la il·luminació i la seva magníficent decoració. A la "cronista" no se li escapa cap detall: els miralls, les aranyes, els entapissats, els cortinatges, el vestuari dels assistents, les casaques de seda i brodats dels cavallers i l'ampul·lositat i color dels vestits femenins, plens de puntes i brodats amb pedreria i precisa que les altes perruques postisses de les dames gairebé li taparen la perspectiva del lloc. I una

Un concert en un casal aristocràtic barceloní del segle XVIII, segons un dibuix coetani atribuït a Antoni Casanovas. Els concerts dels casals de la noblesa bisbalenca es podrien equiparar als que es celebraven a les ciutats grans del país. (Publicat Al llibre *Història de la literatura catalana*, vol. IV).

anècdota: un dels ciris de l'aranya de la sala es va tombar i caigué cera sobre les calces i les mitges de l'oncle Marimon, que no va voler dir res per evitar que l'autoritària baronessa Maria Escolàstica, la senyora de la casa, castigues els criats per la possible mala col·locació dels ciris.

Hauria estat interessant saber quin tipus de composicions es van interpretar en aquesta vetllada. La noia no ho explica, potser no li van interessar prou. En canvi sí que descriu la petita orquestra de cambra formada per músics de la Bisbal, Girona i Olot: quatre violins, tres violes, dos violoncel·ls, dues flautes, dos fagots i un contrabaixó.

Per cloure la diada, després de sopar, es va celebrar un ball a l'eixida de la casa Marimon amb els mateixos músics que havien interpretat el concert de la tarda. L'espai el van il·luminar amb profusió de canelobres plens de ciris. Com sempre, en aquests casos, es van ballar les danses de moda d'aquell temps: les pavanès, les contradances, el ball pla, els minuets i la *varsoviennne*, una masurca introduïda en els saraus de l'alta societat catalana d'aquest tombant de segle i que era mal vista pels moralistes i capellans... però la moda s'imposa sempre i la joventut la tenia com un dels seus balls preferits.

La Ramona va ser molt galantejada pels nois assistents al sarau, sobretot per Lluís de Miquel, un dels fills del baró de Púbol, amb el qual sembla que flirtejava la damisella.

A tots els actes d'aquest primer dia de la festa hi participaren els expatriats francesos, que estaven admirats per l'activitat que portava l'aristocràcia bisbalenca i la qualitat de les seves festes. D'altra banda també elogiaven molt el luxe amb què vivien les famílies benestants de la vila i estaven sorpresos que en una petita població de Catalunya hi hagués aquests tipus de vida tan propi de ciutats més importants.

Un ambient culte i classista que s'adeia molt bé amb el que havien deixat en el seu país, trasbalsat per la Revolució, moviment destinat a assolir els ideals de llibertat, igualtat i germanor per a tots els homes.

Jordi Frigola i Arpa